

II. OPREDELITEV TEMELJNIH TERMINOV IN POJMOV

Že ob samem zbiranju literature sem naletel na svojevrstno težavo, ker pojmi, ki me zanimajo, niso zbrani na enem mestu. Še huje pa je, da velika večina strokovnih pojmov oziroma terminov niti ni natančno vsebinsko opredeljena in jih uporabljamo nekako na pamet, po formuli, saj je to, kar pojem ali termin označuje ali na kar kaže, tako ali tako vsakomur jasno že samo po sebi. Resna znanost si takšnega odnosa do svojih temeljev, to je do pojmovnega aparata, gotovo ne bi smela privoščiti.

V Sloveniji mnoga aktualna razmišljanja in koncepti o strukturalni, organizacijski in funkcionalni transformaciji oboroženih sil sodobnih družb niso prisotni v zadostni meri. Razlogi za to so različni predvsem pa so povezani s težavami, ki spremljajo nastajanje in konsolidacijo mlade slovenske države. Hkrati zaradi obremenjenosti z aplikativnimi projekti tudi znanosti zmanjkuje časa in sredstev za oblikovanje solidnejših teoretičnih temeljev, med katere prav gotovo sodi tudi pojmovni aparat. Prav zato ne bo odveč, če k vsebini nekaterih v magistrski nalogi uporabljenih terminov pristopim nekoliko bolj analitično.

A. Oborožene sile, vojska, armada, vojaška organizacija

Omenjene termine pogosto uporabljajo kot sinonime, kar pa zaradi nekaterih njihovih vsebinskih specifičnosti s strokovnega in posebej znanstvenega zornega kota ni dopustno. Zaradi tega si nekoliko natančneje oglejmo vsebino vsakega od njih.

Oborožene sile (ang. armed forces, fr. forces armées, nem. bewaffnete Macht, sr. oružane snage) so specializirana oborožena organizacija države, ki je pripravljena in organizirana za vodenje oboroženega boja. Do sredine 19. stoletja so oborožene sile ponavadi poimenovali s terminom armada. Kot imanentni del državne organizacije so oborožene sile glavni instrument za varovanje neodvisnosti in teritorialne celovitosti države, obstoječega političnega in ekonomskega sistema, oziroma za izvajanje državne politike v vojni. V največjem številu držav so oborožene sile

sestavljene iz operativne armade¹ in teritorialnih sil. Ponavadi so oborožene sile razdeljene na tri zvrsti: kopensko vojsko (KoV), vojno ali vojaško mornarico (VM) in vojaško letalstvo (VL). Za razliko od vojaške terminologije je pojem "oborožene sile" v mednarodnem vojnem pravu nekoliko širši. Po mednarodnem vojnem pravu oborožene sile zajemajo: kopenske, mornariške in letalske vojaške sile, kot tudi vse ostale oborožene formacije - policijske enote, enote teritorialne obrambe, enote tovarniške zaščite, nacionalne straže, nacionalne garde in razne prostovoljske oborožene formacije, ki imajo, ne glede na njihovo velikost in specialnost, v skladu z notranjimi predpisi države zunanje oznake. (Vojna enciklopedija (6), 1974: 448-449)(Sociološki leksikon, 1982: 430) Za del oboroženih sil štejemo tudi enote organiziranih odporiških gibanj, ki so ena od strani v vojni, ne glede na to, na katerem ozemlju delujejo, pod pogojem, da so vojaško organizirani, da nosijo oznake za razpoznavanje, da odkrito nosijo orožje in da v vojaških akcijah upoštevajo pravila vojnega prava. (Opća enciklopedija jugoslavenskog leksikografskog zavoda (6), 1979: 220) Termin oborožene sile se nanaša na organizirane skupine, ki so vpletene v upravljano uporabo (oboroženega - opomba I.K.) nasilja, za kar je potrebna učinkovita organizacijska oblika z značilnostmi birokratske organizacije. (International Military and Defense Encyclopedia (1), 1993: 190) Oborožene sile so celotne vojaške sile države ali skupine držav. (Dictionary of Military Terms, 1986: 13)

Vojska (ang. army, military, fr. armée, nem. Heer, sr. vojska) je naziv za kopenski del oboroženih sil, pogosto pa tudi za celotne oborožene sile. (Vojna enciklopedija (1), 1974: 215) Nekoliko obsežnejšo in natančnejšo opredelitev vsebine termina vojska je naslednja. Vojska je običajni naziv za vojaško silo določene države ali zveze držav (vojaškega bloka, pakta). Ta naziv je bil v omenjenem smislu v uporabi do 20. stoletja, tako dolgo, dokler je bila vojaška sila sestavljena predvsem iz pehote, konjenice, artilerije, inženirije in ustreznih mornariških sil. Takšne sile (razen mornariških) danes v večini držav poimenujejo s terminom kopenska vojska (KoV). Kasneje, posebej po I. svetovni vojni, ko se je vojaška sila po obsegu, organizaciji in materialno-tehničnih sredstvih znatno razširila, in ko so njene aktivnosti vse bolj zajemale tudi morska in zračna prostranstva, se vse bolj spreminja tudi naziv vojaška sila oziroma vojska v naziv oborožene sile, čeprav se vzporedno ohranjata in uporabljata tudi naziva vojska in armada. (Opća enciklopediji jugoslavenskog leksikografskog zavoda (8), 1979: 569)

---

¹ Sinonimi za operativno armado naj bi bili tudi: redna vojska, regularna armada, stalna vojska, kadrovska armada. (Vojna enciklopedija (6), 1974: 448) Da to ni povsem res, bom v nadaljevanju pojasnil pri opredeljevanju terminov "stalna vojska" in "redne (regularne) oborožene sile".

Armada² (ang. army, fr. armée, nem. Arme, sr. armija) je najvišja operativna enota kopenske vojske ali vojaškega letalstva, ki je sestavljena iz korpusov ali divizij in praviloma deluje na posebni operacijski smeri ali na posebnem bojevališču. Pojem “armada” uporabljajo tudi kot sinonim za celotne oborožene sile ali kot sinonim za kopensko vojsko. V Franciji s tem pojmom označujejo tudi posamezne zvrsti oboroženih sil (KoV - armée de terre, VL - armée de l’air, VM - armée de mer). (Vojna enciklopedija (10), 1974: 588) (Politična enciklopedija, 1975: 46) Uporaba termina armada v smislu označevanja celotne vojaške sile neke države pride v poštev samo v posebnih primerih, ko z drugimi besedami tvori povsem specifično besedno zvezo, ki jo uporabljamo za označevanje povsem specifične vsebine. Tako je na primer v primeru termina “množične armade” (mass armies), s katerim označujemo povsem specifično obliko oboroženih sil (glej v nadaljevanju poglavja Opredelitev temeljnih terminov in pojmov), zaradi česar bi z uporabo termina “množične oborožene sile” lahko zameglili predstavo o vsebini, ki bi jo hoteli z omenjenim terminom zajeti.

V vojaški terminologiji so posebej prvi trije termini običajno razumljeni in uporabljeni kot sinonimi. To lahko s strogo teoretičnega zornega kota sprejmemo za termina vojska in armada, nikakor pa ne za termin oborožene sile, saj med njim in ostalima dvema, kot nakazuje že navedena opredelitev iz mednarodnega vojnega prava, obstajajo nekoliko večje razlike, kot se zdi na prvi pogled. V nekoliko oddaljenejši preteklosti je bilo enačenje oboroženih sil z drugima dvema terminoma, zaradi relativne nestrukturiranosti represivnega aparata države, sploh če nekoliko zanemarimo policijo, še dopustno. Tega pa v zelo spremenjenih sodobnih razmerah nikakor ne moremo tolerirati, saj se je po eni strani represivni aparat države zelo razslojil in specializiral na celo vrsto služb, hkrati pa se ob strogo državnih represivnih institucijah pojavljajo tudi privatne, na primer razne detektivske in varnostne agencije. Zaradi tega mnoge državne represivne institucije niso oborožene, hkrati pa so nekatere privatne represivne institucije oborožene, kar popolnoma spreminja vsebino termina oborožene sile. Pri tem je potrebno upoštevati tudi značilnosti in razlike med posameznimi državami, saj na primer dobršnega dela angleške javne policije, tradicionalnih “bobbyjev”, v kontekstu mednarodnopravne opredelitve oboroženih sil, nikakor ne moremo šteti za njihov del, ker niso oboroženi.

---

² Pojem “armada” so na prehodu iz srednjega v novi vek najprej uporabljali v mornarici, kjer so z njim poimenovali večjo skupino bojnih ladij (armata, armada), kasneje pa so ga začeli uporabljati tudi v KoV. (Vojna enciklopedija (1), 1974: 215)

Kako pa je z uporabo termina "**vojaška organizacija**" (ang. military organization, fr. ???, nem. ???, sr. vojna organizacija)? Z omenjenim pojmom, ki je po svojem vsebinskem obsegu zelo širok, označujemo regularne ali neregularne vojaške organizacije in stalne armade, kot tudi prostovoljne in pomožne formacije, za tiste institucije in organizacije, ki so v službi države pa uporabljamo izključno po vsebini ožji termin oborožene službe. (International Military and Defense Encyclopedia (1), 1993: 188) Omenjena opredelitev je zelo nejasna, Hkrati pa uvaja tudi nov termin "oborožene službe" (armed services), kar še dodatno zaplete terminološko zmedo. Zato predstavlja rešitev predlog, da omenjeni termin uporabljamo takrat kadar bomo želeli poudariti hierarhičnost in z njo povezane pojave (odgovornost, podrejenost in nadrejenost itd.) ter druge birokratske značilnosti vojske. (Garb, 1993: 25)

Na osnovi pregleda in primerjave vsebine obravnavanih terminov lahko zaključim, da gledano s strogo znanstveno-teoretičnih temeljev ne bi smeli uporabljati termina oborožene sile kot sinonima za termina vojska in armada. Vprašljiva je tudi smiselnost uporabe termina armada, saj je sopomenka, ki pa v prvi vrsti označuje vrsto vojaške enote. Če bi togo vztrajal na zapisanih ugotovitvah, bi zaključil z ugotovitvijo, da naj vojska v prvi vrsti ostane vojska. Ker pa je jezik živa stvar, ki se vedno prilagaja praksi, lahko samo ugotovim, da uporaba termina oborožene sile v smislu sinonima za označevanje vojske s strokovnega stališča ni najbolj primeren, je pa tovrstna raba zaradi razširjenosti vsekakor dopustna, ker bi kakršnokoli odločnejše poseganje na področje rabe tega termina vsekakor povzročilo več škode kot koristi. Zaradi tega tudi sam dosledno uporabljam termin oborožene sile, seveda ob jasnem vsebinskem razlikovanju med obravnavanimi termini v strogo teoretičnem smislu.³

B. Milica

Milica (iz lat. militia=vojaška služba; ang. militia, fr. milice, nem. Miliz, sr. milicija) je oblika organiziranja oboroženih sil, ki se, za razliko od stalnih armad, mobilizira samo v primeru vojne.⁴

---

³Kljub trenutni jasnosti glede razmerja med obravnavanimi termini, bo potrebno v prihodnje razmisliti tudi o primernosti termina "vojaške sile" (military forces).

⁴Strogo strokovno gledano je potrebno avtorja dopolniti, saj je pozabil navesti možnost mobilizacijo milice v miru, ki jo je prav v primeru milice kot nestalne oblike vojaške organizacije (za razliko od stalne vojske) potrebno relativno pogosto izvajati predvsem zaradi mobilizacijskega in seveda tudi bojnega urjenja.

Praviloma so miličniške enote oblikovane na osnovi proizvodno-teritorialnega principa (eno naselje - ena enota), starešine pa so večinoma tudi rezervisti. Miličniški način organiziranja oboroženih sil torej izključuje obstoj velikih in močnih mirnodobnih vojaških potencialov. Zaradi tega v miru obstajajo samo majhna jedra za oblikovanje vojnih enot in del profesionalnega starešinskega kadra, urjenje pa izvajajo samo občasno. (Vojna enciklopedija (5), 1974: 462) Milico lahko opredelimo tudi kot občasno vojaško ali polvojaško formacijo, organizirano in izurjeno za obrambo države v primeru potrebe. (Dictionary of Military Terms, 1986: 148)

Vendar s tem nismo še niti približno navedli vseh možnih pojavov, ki jih označujemo z enotnim terminom milica. Kot navaja Politična enciklopedija je milica oborožena formacija, ki ima v različnih zgodovinskih obdobjih in v različnih državah različno funkcijo in različno organizacijo. V vojaški ureditvi starega Rima je bilo več vrst milice - *militia equestris*, *militia urbana* in *militia municipalis*⁵. V Franciji je v 12. stoletju obstajala *milices communales*, ki je bila namenjena za obrambo mest. Kasneje so izraz milica uporabljali tudi v drugih državah, na primer v Švici in še kasneje v ZDA. (Politična enciklopedija, 1975: 572)

V mnogih državah je bila v času oblikovanja liberalne države izražena zahteva po oblikovanju milice kot ljudske vojske, ki naj bi kot demokratični dejavnik zamenjala najemniške vojaške formacije in profesionalno, fevdalno vojsko. Kasneje so mnogi programi socialdemokratskih partij in revolucionarnih gibanj zahtevali odpravo stalne vojske in uvajanje milice. (Politična enciklopedija, 1975: 572)(Sociološki leksikon, 1982: 367)

V formalno funkcionalnem smislu je milica kot uniformirani izvršilno upravni organ predvsem v socialističnih državah analogen policiji nesocialističnih držav. Milica je v teh državah torej sinonim za policijo. Ponekod ta termin uporabljajo tudi za označevanje strankarske (partijske) oborožene sile. S tem terminom pa lahko označujemo tudi pomožne oborožene sile, ki imajo v vojni nalogo braniti prebivalstvo in ozemlje države v vojni pred vrinjenimi deli nasprotnikovih oboroženih sil in vohuni. (Sociološki leksikon, 1982: 367)

---

⁵ Ta vrsta milice je bila v bistvu konjeniška služba, v katero so lahko vstopali samo tisti, ki so posedovali imetje. *Militia equestris* je bila protiutež senatorskim silam. Drugo vrsto milice so oblikovali za vojaško obrambo mesta Rim. Tretja vrsta milice je zagotavljala red v mestih rimskih provinc. (Politična enciklopedija, 1975: 572)

Za nas je v nalogi najbolj pomembno tisto razumevanje vsebine termina milica, ki govori o milici kot o posebni obliki organiziranja oboroženih sil, ki je nasproten in v bistvu predstavlja drugi pol terminu stalna vojska.

C. Najemniške oborožene sile in najemnik

Najemniki (ang. mercenaries, fr. mercenaires, nem. Söldner, sr. najamnici) so pripadniki oboroženih sil, ki **prostovoljno** in **za denar** opravljajo vojaško službo in **se vojskujejo za tuje interese**. Najemništvo obstaja že od najstarejših časov kot eden od načinov popolnjevanja oboroženih sil z vojaki. V nekaterih državah se je obdržal ta način popolnjevanja tudi po 2. svetovni vojni. Od najemnikov je potrebno razlikovati obveznike, ki so plačani zaradi lastnega vzdrževanja (v celoti ali delno) in kolone, katerih vojaška obveznost pogojena z dodelitvijo lastništva nad zemljo. (Vojna enciklopedija (5), 1974: 686) **Najemnik** je torej vojak, ki se **za denar** bojuje **v vojski tuje države**. Najemniki zelo verjetno obstajajo tako dolgo kot obstajajo vojne, vendar so še posebej prevladovali v zahodni Evropi v 13. in 14. stoletju po koncu Stoletne vojne. Najemniki in najemniške enote so bili pomemben elemen v večini evropskih držav do konca 18. stoletja. (Dictionary of Military Terms, 1986: 147) Konec najemništva je označila francoska revolucija - v Franciji nemudoma, v drugih državah pa postopno. Najemniške armade so dokončno začele zamenjevati narodne armade utemeljene na osnovi splošne vojaške obveznosti. V določeni meri se najemništvo zadrži v nekaterih državah za popolnjevanje delov oboroženih sil (Velika Britanija) in za popolnjevanje tujske legije (Francija, Španija). Poleg tega z najemniki še danes popolnjujejo oborožene sile nekaterih afriških držav. Prav tako z najemniki so popolnjevale svoje kolonialne ekspedicijske sile tudi Velika Britanija in Francija. (Adanić, Tatalović, 1993: 14)

Navedeni opredelitvi termina "najemnik" se mi zdita povsem uporabni, čeprav najdemo trditve (International Military and Defense Encyclopedia (4), 1993: 1720-1721), da v mednarodnem pravu ni splošno sprejete opredelitve vsebine tega termina, zato ga posamezniki in države pogosto prilagajajo v odvisnosti od trenutnih političnih razmer in emocij. Običajna opredelitev najemništva je poudarjala dobičkonosno korist vojaške službe. Vendar vprašanje denarnega nadomestila ne omogoča povsem jasnega razločevanja najemnikov od ostalih vrst vojakov, ker vsi pripadniki oboroženih sil v svetu dobijo v zameno za vojaško službo neko nadomestilo. Zaradi zapletenosti

vprašanja se zdi najustreznejše, da vsebino termina “najemnik” definiramo tako, da opredelimo, kaj najemnik ni. Ker se večina sodobnih najemnikov pojavlja v Afriki, bo najprimerneje opredeliti, kako lahko klasificiramo pripadnike oboroženih sil, ki so vzpostavljene v afriškem okolju. To so: (1) vojaki stalnih armade, (2) vojaki pomožnih⁶ enot oziroma sil, (3) partizani oziroma vojaki v gverilskih enotah, (4) vojaški inštruktorji in (5) najemniki⁷. Pri razlikovanju med naštetimi “vrstami” vojakov moramo upoštevati tri bistvene dejavnike: državljanstvo, stopnjo in način podpore njihove vlade ter stopnjo njihove integriranosti v državno strukturo (s tem tudi v oborožene sile). Ob upoštevanju navedenih dejavnikov lahko za najemnike zaključimo, da:

- niso državljani države v kateri delujejo,
- niso bili poslani niti ne prejemajo kakršnekoli podpore s strani njihove vlade in
- v oboroženih konfliktih niso vključeni v vzpostavljeno strukturo stalnih oboroženih sil. V naslednji tabeli so zbrane vse navedene definicije in razlike.

	DRŽAVLJANSTVO DRŽAVE, V KATERI DELUJE	PODPORA LASTNE VLADE	VKLJUČENOST V OBOROŽENE SILE
vojak stalne armade	da/ne	da	da
vojak pomožnih enot	ne	da	da/ne
partizani	da	ne	ne
vojaški inštruktorji	ne	da	ne
najemniki	ne	ne	ne

Vir: (International Military and Defense Encyclopedia (4), 1993: 1721)

Poleg že omenjenih omejitev pri uporabi obravnavanega termina moram opozoriti tudi na nevarnost, da bi prišlo do nepravilnega enačenja terminov "najemnik", "profesionalni vojak" in "poklicni vojak". Glavna razlika med prvim in obema drugima terminoma je, da se profesionalni in poklicni vojak ne bojujeta za tuje interese, medtem ko je to glavna značilnost najemnikov, ter da

⁶ Ob prevajanju besedne zveze “auxiliary troops” sem se srečal s težko rešljivo dilemo, saj se direkten prevod tega termina glasi “pomožne enote”, kar pa ne ustreza dejanski vsebini izvirnega termina. Ta se nanaša na enote drugih držav, ki pridejo na pomoč vojaškim enotam matične države, vendar še vedno spadajo pod pristojnost matične države. Po mojem mnenju predstavlja poseben problem tudi dejstvo, da prav te enote pogosto ne samo da ne igrajo pomožne vloge, ampak neredko prevzamejo breme večjih in pomembnejših vojaških operacij. Zaradi tega bi bil mogoče primeren termin “tuje dodatne enote” ali “tuje okrepitev”. Kot posebno obliko “tujih dodatnih enot” lahko navedemo oborožene sile, ki delujejo pod okriljem OZN.

⁷V sodobnih razmerah poznamo tri glavne vrste najemniških oboroženih sil: (1) operativne manevrske skupine, ki so najbolj znane in ki so ponavadi podrejene neposredno voditelju države, (2) skupine za izvajanje državnih udarov, ki so ponavadi podrejene opozicijskemu voditelju doma ali v tujini in (3) skupine za izvajanje tehnične podpore pri izvajanju vojaških akcij, ki bi jih lahko šteli tudi kot sestavni del najemniških operativnih manevrskih skupin. (International Military and Defense Encyclopedia (4), 1993: 1721)

gre pri profesionalnih in poklicnih vojakih za dolgotrajnejšo vojaško službo, medtem ko se najemniki lahko vključujejo v vojaško organizacijo tudi za krajše obdobje, lahko samo za čas trajanja vojaškega spopada.

D. Stalna armada (vojska)

Poglejmo, kako so termin "stalna armada (vojska)" opredelili v Vojaški enciklopediji. **Stalna armada (vojska)** (ang. standing army, fr. ???, nem. ???, sr. stajača armija) je oblika organizacije oboroženih sil, katerih osnovna značilnost je obstoj stalnih in rednih (regularnih) enot ter profesionalnega starešinskega kadra v miru in vojni. Po načinu organiziranosti se bistveno razlikuje od milice. Stalne vojske opredeljujejo predvsem naslednje značilnosti: obvezniški sistem popolnjenja (vojaška obveznost), centraliziran sistem vodenja in poveljevanja in visok tehnično-tehnološki nivo⁸ urjenja in usposabljanja. Nastanek stalnih vojsk ponavadi povežemo s prehodnim obdobjem med fevdalizmom in kapitalizmom. Kronološko so pred stalnimi vojskami obstajale najemniške vojske, nasledile pa so jih množične nacionalne armade. Najpogosteje označujemo začetek obdobja stalnih armad z angleško revolucijo (1642-1660), njegov konec pa s francosko revolucijo (1789-1794). V tem obdobju so obstajale **t.i. klasične stalne armade**, za razliko od oboroženih sil 19. in 20. stoletja, za katere tudi uporabljamo oznako "stalne", vendar v drugačnem pomenu. Pri pojasnjevanju nastanka stalnih armad je Engels opozoril na dejstvo, da so že v prejšnjih obdobjih obstajale "**embrionalne oblike stalnih armad**" (npr. posadke trdnjav in utrjenih mest ter še posebej turški janičarji), vendar to ni bila splošna značilnost, ki bi lahko opredeljevala karakter celotne vojaške sile. (Vojna enciklopedija (9), 1974: 129, 131-132)

Ob uporabi termina "stalna armada" ali "stalna vojska" trčimo ob problem terminološke nejasnosti. Gre predvsem za razliko med vsebinama istega termina "stalna vojska", če ga uporabljamo, prvič, za označevanje tipa vojaške organizacije nasprotnega tipu milične vojske in, drugič, če ga uporabljamo za označevanje povsem specifične organizacijske oblike vojsk, ki so obstajale v 17. in 18. stoletju.

---

⁸Vsekakor je ta nivo višji kot v večini milic, čeprav so tudi sodobne milice, npr. Švicarska, visoko tehnično-tehnološko opremljene. Zaradi tega menim, da ne moremo dajati tako posplošene ocene, ampak je potrebno obravnavati vsak primer armade posebej.

Kot sinonime za stalne oborožene sile naj bi bilo mogoče uporabljati tudi termine operativna armada, redna vojska, regularna armada, in kadrovska armada. (Vojna enciklopedija (6), 1974: 448) To je le deloma in pogojno res, če uporabljamo termin v prvem omenjenem pomenu, kot antipod milici. Vendar v tem primeru naredimo termin za bolj splošnega kot je v resnici. Zato je tudi v tem primeru, s ciljem razlikovanja, namesto termina stalna armada (vojska) bolje uporabljati termin stalne oborožene sile, ki pa ga že lahko obravnavamo tudi kot sinonim redne (regularne) oborožene sile.

E. Redne (regularne) oborožene sile

Razmerje med termini stalna armada (vojska), stalne oborožene sile in redne (regularne) oborožene sile sem okvirno že pojasnil. Kljub temu rešitev ni dokončna, ker ima termin redne (regularne) oborožene sile vsaj dva pomena. V prvem gre predvsem za poudarjanje stalnosti vojaške organizacije, v drugem pa lahko govorimo o razmerju oboroženih sil do legalne državne oblasti. Poglejmo dve opredelitvi termina, ki poudarjata njegovo prvo razsežnost.

Regularna vojska - redna vojska s **stalno vojaško organizacijo** in potrebno vojaško vzgojo, v nasprotju s prostovoljci. (Verbinc, 1982: 606) to ni res ;

Redno vojsko sestavljajo tisti vojaki, ki so **stalno v aktivni službi v oboroženih silah**, kar izključuje predvsem rezervne enote. (Dictionary of Military Terms, 1986: 185)

V drugem primeru pa termina stalne oborožene sile in redne (regularne) oborožene sile nista nujno sinonima, saj gre lahko za različne pojmovne ravni. Medtem ko termin stalne oborožene sile uporabljamo za označevanje tipa vojaške organizacije, lahko termin redne (regularne) oborožene sile uporabljamo tudi za označevanje specifičnega razmerja oboroženih sil do legalne državne oblasti. Zato lahko v tem primeru tudi milica, kot na primer v Švici, predstavlja redne (regularne) oborožene sile, pa je kljub temu ne moremo in ne smemo označevati s terminom stalne oborožene sile. Neredne (neregularne) enote so tiste, ki niso bile ustanovljene pod okriljem državne oblasti, in nad katerimi tudi kasneje državna oblast ni vzpostavila nadzora in jih ni podredila skupnemu

poveljstvu. Za jasnejše razumevanje vsebine termina redne oborožene sile je dobro, če poznamo vsebino terminov regularen in redna (regularna) vojna.

Regularen -rna -o lat. regularis) v skladu s pravili, predpisi, običaji; pravilen, reden običajen; vsakdanji; predpisan; v mednarodnem pravu: zakonit. (Verbinc, 1982: 606)

Regularna vojna⁹ (ang. regular warfare, fr. guerre reguliere, nem. regularer Krieg, sr. regularni rat) je v buržoazni vojaški literaturi naziv za vojno, ki jo vodijo države s svojimi regularnimi oboroženimi silami. V razredni družbi je bila vojska organizirana in izurjena po določenih, v večini držav enakih pravilih, utemeljenih že od sužnjelastništva na običajnih normah. Po njih so bile narodnoosvobodilna vojna, partizanska vojna, revolucija in vstaja neregularne, tako da je mednarodno vojno pravo privilegiralo regularne zavojevalske vojske. Tudi Jomini razlikuje nacionalno vojno, v kateri sodeluje cel narod, od regularne vojne. Prvo opredeli kot nehumano, ker so v nacionalnih vojnah obračunavanja ponavadi neomejena. Na osnovi takšnih razlag so lahko v regularni vojni sodelovale samo regularne enote, ker imajo samo one lastnosti državnih organov in so pooblašene za vodenje oboroženega boja proti sovražniku. V drugi polovici 19. stoletja so v mednarodnem vojnem pravu znatno razširili pojem regularne vojne, ker so sodelovanje v vojni, poleg rednim oboroženim silam, priznali tudi novim kategorijam oseb, ki jih po pravicah izenačijo s pripadniki oboroženih sil. V sodobnih pogojih so po mednarodnem vojnem pravu z regularnimi silami izenačene tudi enote teritorialne obrambe, tovarniške zaščite, pripadniki raznih lokalnih straž in prostovoljskih odredov, odredov ljudske vojske, ..., v primeru, da vsi izpolnjujejo določene pogoje - organiziranost, nošenje razpoznavnih znakov, javno nošenje orožja in spoštovanje mednarodnega prava. Iste pravice ima tudi prebivalstvo neokupiranega ozemlja, ki je prijelo za orožje in izvaja odpor proti agresorju, če izpolnjuje določene pogoje - javno nošenje orožja in spoštovanje mednarodnega prava. S tem je pojem regularne vojne znatno spremenjen in razširjen. (Vojna enciklopedija (8), 1974: 109)

F. Množična armada

---

⁹Opozoriti moram na to, da navedeni citat ni ideološko nevtralen, vendar to, ob upoštevanju opozorila, ne spremeni njegove vsebine.

Množične armade (množične oborožene sile) (ang. mass army, mass armed forces, fr. ???, nem. ???, sr. masovna armija, masovne oružane snage) se prvič pojavijo po Francoski revoluciji. Kratko in jasno definicijo povzemam po Manigartu, za katerega so množične oborožene sile organizirane okoli majhnega jedra profesionalnih vojakov, za popolnjevanje ostalega dela oboroženih sil pa uporabljajo vojaško obveznost. (Manigart, 1990: 41)

Van Doorn (Burk, 1990:8) meni, da se omenjeni termin nanaša na vojaško organizacijo z naslednjimi značilnostmi:

- je velika po obsegu,
- zanjo je značilna relativno homogena delitev dela,
- odvisna je od množične mobilizacije s ciljem doseganja družbenih ciljev.

Nekoliko natančnejšo in utemeljeno opredelitev omenjenega termina podaja Manigart, vendar tudi na osnovi ugotovitev van Doorna. Navaja tri pomene besede množična (armada). Prvi je najbolj jasn, hkrati pa tudi najmanj pomemben. Nanaša se na obseg - množične oborožene sile so zelo obsežne vojaške organizacije. Drugi se nanaša na stopnjo družbene mobilizacije, ki je potrebna za vzdrževanje sistema - množične oborožene sile so zasnovane na obsežni vojaški vključenosti. Tretji, najpomembnejši, se nanaša na organizacijsko homogenost - množične armade so relativno enostavne organizacije, brez znatne socialne diferenciranosti. (Manigart, 1990: 41)

Janowitz (Burk, 1990:8-9) pod istim terminom razume vojaško organizacijo, v kateri:

- avtoritarno dominacijo nadomešča prepričevanje in manipulacija,
- zahteve po specifičnih znanjih ne odstopajo toliko od civilnega okolja,
- je razširjena socialna osnova za nabor častnikov, kar zagotavlja večjo reprezentativnost častniškega zbora,
- je inovativnost nagrajevana in
- gre za zmanjševanje prepada med vojaštvom in civilno družbo.

Nasprotje množičnih oboroženih sil, ki temeljijo na vojaški obveznosti v miru in nacionalni mobilizaciji v vojni je nova oblika vojaške organizacije, ki jo je Janowitz izvirno imenoval "force in being" ali opisno "manjša, popolnoma poklicna in popolnoma čuječa in neodvisna vojaška sila." (Manigart, 1990: 41) Ker bi se dobesedni prevod termina "force in being" glasil "živa sila" ali

“dejanska sila”, ki je dokaj tog in nejasen, se mi zdi bolj primerno uporabljati izvorni termin ali pa skrajšani opisni prevod, ki bi se glasil “manjše poklicne oborožene sile”.

G. Popolnjevanje oboroženih sil

V podpoglavju "Opredelitev in omejitvev predmeta raziskovanja" uvodnega dela sem določil področje, ki naj bi ga obdelal v nalogi. Ker naj bi obravnaval dokaj ozek segment problematike povezane z vprašanjem popolnjevanja oboroženih sil - popolnjevanje oboroženih sil z vojaki - bi to lahko utrdilo napačno predstavo manj poučenega bralca o tem, da je popolnjevanje oboroženih sil omejeno samo na popolnjevanje z vojaki, bolj poučeni pa bi si lahko ustvarili mnenje, da razumem problematiko popolnjevanja oboroženih sil preozko. Prav zato je, v izogib tovrstnim poenostavitvam, natančnejša opredelitev termina "popolnjevanje oboroženih sil" nujno potrebna.

Termin "popolnjevanje oboroženih sil" (ang. replacement, replenishment, fr. completement, recomment; nem. Ersatzwesen, Erga"nungswesen, sr. popuna) pogosto napačno uporabljajo, ko z njim označujejo samo zagotavljanje moštva za oborožene sile. Njegov pomen je v resnici veliko širši, saj označuje celoto "ukrepov in postopkov, ki oboroženim silam zagotavljajo načrtovane kontingente moštva, živine in materialnih sredstev v miru in vojni". (Vojna enciklopedija (7), 1974: 172) Popolnjevanje pomeni dodeljevanje posameznikov, enot, kosa opreme, skupine posameznikov, skupine enot ali opreme bojni enoti z namenom doseganja ali zagotavljanja njene predpisane moči po tem, ko je utrpela izgube v osebju ali opremi. (Dictionary of Military Terms, 1986: 186) Vsekakor je popolnjevanje oboroženih sil z moštvom temeljnega pomena, saj zagotavlja sredstva za nadaljnji obstoj vojaške organizacije. (International Military and Defense Encyclopedia (1), 1993: 192)

Na strateški ravni gre torej za časovno, prostorsko in predmetno neomejeno dejavnost, katere cilj je oboroženim silam zagotoviti vse potrebno (moštvo, borbena sredstva, opremo, sanitetna sredstva, hrano, materialno-tehnična sredstva, ...) za izvajanje njihovih funkcij in nalog.

Popolnjevanje oboroženih sil ločimo glede na: čas, prostor in vire. (Vojna enciklopedija (7), 1974: 172)

Glede na čas ločimo dve vrsti popolnjevanja oboroženih sil:

- popolnjevanje v miru in
- popolnjevanje v vojni.¹⁰

Glede na prostor ločimo tri vrste popolnjevanja oboroženih sil:

- teritorialno, če ga izvajamo z viri, ki se nahajajo na območju, kjer se nahaja vojaška enota ali ustanova,
- eksteritorialno, če ga izvajamo z viri, ki prihajajo z drugih območij in
- kombinirano, če uporabljamo oba prej opisana načina.

Glede na vire ločimo dve vrsti popolnjevanja oboroženih sil:

- z lastnimi viri in
- s tujimi viri, če uporabljamo npr. najemnike, vire zaveznikov, vire z okupiranih območij, zaplenjene vire, ...

H. Vojaška obveznost

Vojaška obveznost (ang. conscription, fr. ???, nem. ???, sr. vojna obaveza) je z zakonom urejena dolžnost državljanov, da določen čas izvajajo določene obveznosti v oboroženih silah (izvajajo vojaško službo), ali da so v primeru mobilizacije, vojaških vaj ali kakšne druge potrebe na razpolago za vključitev v oborožene sile. Sestavljena je iz (1) naborne obveznosti, (2) obveznost služenja vojaškega roka in (3) obveznosti služenja v rezervnih komponentah oboroženih sil. Vojaška obveznost je eden od načinov popolnjevanja oboroženih sil z vojaki v miru in vojni in je pomemben dejavnik, ki vpliva na borbeno pripravljenost. Njene značilnosti in čas trajanja pogojujejo: družbeno-politična ureditev države, njene ekonomske možnosti, uporabljeni sistem

---

¹⁰S popolnjevanjem v miru popolnjujemo tako mirnodobno kot tudi vojno armado. Popolnjevanje vojne armade na podlagi vojnega načrta imenujemo tudi mobilizacijsko popolnjevanje. Z načrti popolnitve oboroženih sil predvidimo: število enot in ustanov, strukturo enot in ustanov, organiziranost enot in ustanov, funkcijo in naloge enot in ustanov, razporeditev enot in ustanov, normative za popolnitev z materialno-tehničnimi sredstvi in opremo in normative za popolnitev z moštvom. S popolnjevanjem oboroženih sil v vojni nadomeščamo izgube enot in ustanov v moštvu in opremi, vzdržujemo njihovo številčno stanje in tudi s tem vplivamo na njihovo borbeno sposobnost, usklajujemo spremembe njihove organiziranosti in strukture ter oblikujemo nove enote.

vojaške organiziranosti, tradicija, sistem popolnjevanja, geografski, demografski in drugi dejavniki. Praviloma je splošna za vse državljane. (Vojna enciklopedija (10), 1974: 563)

Vojaška obveznost (imenovana tudi vojaški nabor) je sistem obveznega vpoklica civilistov v oborožene sile. Sprejem in uporaba koncepta vojaške obveznosti sta tesno povezana z vojaškimi, političnimi, ekonomskimi, demografskimi in filozofskimi vidiki. Vojaška obveznost je povezana s koncepti nacionalizma, egalitarizma in državljana-vojaka. (International Military and Defense Encyclopedia (2), 1993: 640)

Vojaška obveznost predstavlja **neprostopoljni** nabor določenih delov populacije z namenom njihovega vključevanja v nacionalne oborožene sile. (Dictionary of Military Terms, 1986: 59)

I. Nabor (regrutacija), novačenje

Nabor (regrutiranje) (ang. recruitment, recruiting, conscription, fr. recrutement, conscription, ital. reclutamento, coscrizione, leva, nem. Rekrutierung, Aushebung, musterung, sr. regrutovanje) je celota ukrepov in postopkov, s katerimi odbiramo moštvo s ciljem kontinuiranega popolnjevanja oboroženih sil, ga razvrščamo po zvrsteh, rodovih službah in specialnostih in ga napotimo v enote in ustanove ali učne centre. V širšem smislu je nabor vsakršno popolnjevanje oboroženih sil z moštvom, ne glede na to na kakšen način se izvaja in katero moštvo zajema. Tako razumljen je nabor lahko obvezen, predpisan z ustreznimi zakonskimi predpisi, ali prostovoljen, ko moštvo v oborožene sile vstopa na osnovi pogodbe in za plačilo. (Vojna enciklopedija (drugo izdanje), 8. knjiga, Beograd 1974, stran 108) Ob tem moram opozoriti predvsem na to, da v omenjenem kontekstu termina nabornik in vojaški obveznik nikakor nista sinonima, termin naborniške oborožene sile pa je povsem nesmiseln.

Novačenje je zagotavljanje moštva za oborožene sile na prostovoljni osnovi, kar je bistvena razlika v primerjavi z vojaško obveznostjo. (Dictionary of Military Terms, 1986: 82) Novačenje (sr. vrbovanje) je pridobivanje ljudi za službo v oboroženih silah za določen čas na osnovi materialnega, ponavadi denarnega nadomestila. Kot enega od načinov popolnjevanja oboroženih sil so ga uporabljali najbrž od samih začetkov popolnjevanja oboroženih sil, zadržal pa se je, v

večji ali manjši meri, skozi celotno zgodovino. Popolnoma ga ni odpravilo niti uvajanje splošne vojaške obveznosti v 19. stoletju. V nekaterih državah so ta način popolnjevanja oboroženih sil ohranili tudi po II. svetovni vojni, s tem da nekatere države novačijo zgolj lastne državljane, druge pa tudi tujce.

Vidimo, da je termin novačenje vsebinsko nekoliko ožji, saj z njim, za razliko od nabora (regrutiranja), ki vključuje vse načine popolnjevanja oboroženih sil z moštvom, označujemo izključno popolnjevanje oboroženih sil z moštvom na osnovi materialnega, praviloma denarnega plačila.

J. Vojaški obveznik in vojak

Potrebno je opozoriti na pomembno razliko med terminoma "vojaški obveznik" in "vojak", ki ju nekoliko manj poučeni pogosto ne razlikujejo. Kot sem zapisal že ob opredelitvi termina "vojaška obveznost" je "... vojaški obveznik oseba, za katero velja vojaška obveznost". (Vojna enciklopedija (10), 1974: 563)

Termin "vojaški obveznik" (ang. conscript, soldier, fr. ???, nem. ???, sr. vojni obveznik, vojniki) je po pomenu torej veliko širši kot termin "vojak", ali drugače povedano, ni nujno, da je vojaški obveznik tudi vojak. Vojaški obveznik je vsakdo, za katerega velja vojaška obveznost, ki pa je ponavadi razdeljena vsaj na a) naborno obveznost, b) obveznost služenja vojaškega roka in c) obveznost služenja v rezervni sestavi. Vojaški obvezniki so samo "potencialni vojaki", zato teoretično vedno velja, da je število vojakov manjše ali kvečjemu enako številu vojaških obveznikov.

Pravilnost mojega razmišljanja potrjuje tudi Vojaška enciklopedija (10), 1974: 578), v kateri je zapisano, da je vojak vojaški obveznik na služenju vojaškega roka, vojaški vaji ali v primeru mobilizacije."

K. Razlika med poklicnim in profesionalnim

Že do sedaj sem v nalogi vsaj nekajkrat uporabil termina poklicni in profesionalni vojaki, kasneje pa bo termin poklicne oborožene sile ena od ključnih kategorij, ki jo bomo spremljali skozi celotno nalogo. Hkrati lahko pogosto zasledimo tudi termina poklicne in profesionalne oborožene sile. Ali sta termina v omenjenih parih sinonima in ju zato lahko zamenjujemo? Če ni tako, kakšna je razlika med njima? Da bi odgovorili na zastavljeno vprašanje, je potrebno odgovoriti na vprašanje, v čem, če sploh, se profesija razlikuje od poklica.

Oba termina pogosto uporabljamo kot sopomenki ali pa enega kot domačo besedo za istopomensko tujko. Poklic lahko najsplošneje opredelimo kot vsakršno dejavnost, ki jo človek vsakodnevno opravlja za svoje preživetje, profesijo pa že na prvi pogled karakterizirata posebno znanje in višji družbeni ugled. Ostre ločnice pa le ne moremo potegniti. Poklic in profesija imata niz podobnih lastnosti, izraženih z različno močjo (morda bi celo lahko govorili o kontinuumu poklicev in profesij). (Garb, 1993: 12)

Vendar tudi v strokovni literaturi pogosto ne delajo jasne distinkcije med obema terminoma. Tako Politična enciklopedija (1975: 572) in Sociološki leksikon (1982: 367) enačita pojma poklic in profesija, kar je še posebej presenetljivo za Sociološki leksikon, saj sta poklic in profesija ena od temeljnih pojmov kadrovske sociologije. V Leksikonu Cankarjeve založbe (1988: 808) je poklic opredeljen kot področje dela in dejavnosti, ki ga opravlja človek kot svojo trajno nalogo in je večinoma hkrati tudi vir za njegovo preživljanje. Isti vir nas ob geslu profesija napoti na geslo poklic, kar pomeni, da oba termina, podobno kot že prej omenjena vira, obravnava kot sinonima.

Bolj natančen je Dictionary of the Social Sciences (1969: 542), ki navaja, da termin profesija označuje poklice, ki zahtevajo visoko specializirano znanje in sposobnosti, za pridobivanje katerih ni dovolj samo praktično delo, ampak bolj ali manj tudi teoretično znanje, ki ga preverjajo s posebnimi preizkusi na univerzi ali kakšni drugi pooblaščenih ustanovi. S tem te osebe, pripadniki profesij, pridobijo specifično avtoriteto do "klientov". Za profesije so značilna tudi profesionalna združenja in profesionalna etika. Termin je na začetku označeval zgolj pripadnike duhovniške, pravniške in zdravniške dejavnosti, kasneje pa se je razširil tudi na področje vojske in pomorstva. Sčasoma se je v pogledu označevanja vsebine vse bolj širil tudi na nekatere ostale poklice, ki zahtevajo določeno znanstveno usmerjeno šolanje in znanje.

Ugotovimo, da se v vsakodnevni ne strogo strokovni praksi termin profesija neredko že približuje terminu poklic. To je dejstvo, ki ga moramo upoštevati, vendar nas ne sme zavesti, da bi tudi v družboslovni znanosti kar tako zlahka pristali na postavljanje enačaja med oba obravnavana pojma. Kljub temu, da je njuno razlikovanje vse bolj zgolj analitično-teoretične narave, menim, da je ohranjanje tovrstne distinkcije še vedno potrebno in znanstveno utemeljeno.

Na osnovi dognanj Jelušičeve (1992: 139-146) in Garbove (1993: 12-16), ki sta jih oblikovali na osnovi del Abrahamssona, Huntingtona, Higgisa, Svetlika, Jacksona, Freidsona in Jambreka, lahko navedemo nekaj ključnih značilnosti profesij, na osnovi katerih jih lahko razlikujemo od poklicev:

- njeni pripadniki naj bi bili strokovnjaki s specializiranim teoretičnim znanjem in veščino oziroma praktičnim znanjem na nekem pomembnem področju družbenega prizadevanja¹¹, njegova strokovnost pa je posledica dolgotrajnega izobraževanja in izkušenj, kar se kaže v monopolu nad jasno začrtanim znanjem ter profesionalno avtoriteto,
- njene pripadnike povezuje visoka stopnja korporativnosti, skupnosti, ki izhaja iz skupnega urjenja in kolektivne navezanosti na določene doktrine in metode,
- avtonomija oziroma samonadzor nad selekcijo, rekrutacijo, mehanizmi socializacije, spričevali, posebnimi rituali iniciacije ob vstopu v profesijo in kvaliteto dela članov profesije,
- zunanje prepoznavanje članov profesije prek ceremonialov in ritualov, posebnih simbolov, tudi uniforme (vse najbolj znane profesije imajo svojo) in ugodnosti,
- organiziranost v posebne skupnosti oziroma profesionalna združenja,
- stalna zaposlitev za celotno življenjsko obdobje, ki predstavlja življenjsko obvezo oziroma način življenja ter majhna uporabnost znanj zunaj profesionalnega področja,
- profesionalec je stalno "na dolžnosti", njegovo delo nima omejenega delovnega časa,
- vsaj deloma altruistično delo,
- visok ugled v družbi, ker profesije praviloma delujejo na družbeno pomembnih področjih,
- primarna usmerjenost k družbenemu interesu,
- interioriziran sistem vrednot in etični kodeks ter profesionalna etika, s čimer formalni oziroma zunanji, družbeni sistem nadzora in sankcij postane ali vsaj naj bi postal nepotreben,

---

¹¹Znanje pridobiva v dveh fazah:

1. V prvi fazi profesionalnega učenja se pridobivajo širša znanja o civilizaciji in kulturi (to učenje običajno poteka na splošnih izobraževalnih institucijah družbe).
2. V drugi fazi se pridobivajo specializirana znanja in veščine profesije (ta faza se odvija v posebnih institucijah, ki so pogosto pridružene sami profesiji). (Jelušič, 1992: 146)

- interioriziran sistem pravil obnašanja do klientov oziroma strank ali uporabnikov,
- pripada jim le določen tip ljudi,
- imajo dobro razvit sistem idealov in ideologijo,
- profesija je tudi interesna skupina, saj krepitev in izboljšanje položaja profesije zahteva stalno politično aktivnost in
- za svoje nenehno delo na profesionalnem področju posameznik ne dobi vedno plačila v denarni obliki kot je to običajno pri poklicnih storitvah, ampak družba posamezniku njegova prizadevanja poplača s simbolnimi nagradami in posebnim socialnim statusom.

Vidimo, da so navedene značilnosti profesij res samo njihova značilnost in jih ne moremo najti pri poklicih. Profesij torej ne moremo enačiti s poklici, zato tudi ne moremo kar poljubno uporabljati in zamenjevati terminov poklicni vojak in profesionalni vojak ter poklicne oborožene sile in profesionalne oborožene sile. V nadaljevanju bom razdelal tudi tezo, da strogo teoretično gledano profesionalne oborožene sile zaenkrat v praksi sploh ne obstajajo. Pri tem se bom oprl na opredelitev vojaške profesije.

Jelušičeva (1992: 140) meni, da ob govorjenju o vojaški profesiji, mislimo na najbolj profesionalizirani del vojaške poklicne skupine, to je častniški zbor. Ta enoznačnost pomena je nedvoumna samo na prvi pogled, morda se zdi bolj jasna tudi zato, ker izhajamo iz evropskega kontinentalnega kulturnega okolja, kjer so armade sestavljene iz prevladujočega obvezniškega dela in manjšega poklicnega jedra, v katerem so predvsem častniki, torej profesionalni vojaki. Drugače je v angleški ali ameriški vojski, kjer obveznikov ni, pač pa so prostovoljni poklicni vojaki in profesionalni vojaki - častniki. Čeprav so tako obvezniški vojaki kot prostovoljni poklicni vojaki del vojaške organizacije, pa jih ne proučujemo v zvezi z vojaško profesijo, razen v primerih, ko nas zanimajo notranji odnosi v sami vojski - to je med vojaki in profesionalnimi vojaki.

Kot osnovne značilnosti vojaške profesije avtorji najpogosteje naštevajo (Sociološki leksikon, 1982: 742):

- prisotnost organizirane oborožene sile,
- socialno ekskluzivnost nasproti drugim družbenim dejavnostim,
- poudarjeno spoštovanje prevladujočih družbenih vrednot,
- strogo spoštovanje sprejetih norm obnašanja,

- vojaški ceremonial,
- poseben jezik,
- poseben način oblačenja ter
- subordinacijo.

Jelušičeva (1992: 143) navaja tudi Abrahamssona, ki pravi dobesedno takole: "Vojaška profesija je skupina tehnično in organizacijsko usposobljenih ekspertov v upravljanju z nasiljem, ki jih povezuje skupno izobraževanje, skupna (korporativna) praksa in profesionalna etika." Ravno upravljanje z nasiljem je tista značilnost, ki povezuje med seboj tako zelo različne profile znotraj vojaške profesije, kot so profesionalci v kopenskih, letalskih in pomorskih enotah, in ki razločuje vojaško profesijo od civilnih strokovnjakov. V vojski obstaja še množica tistih, ki izvajajo nasilje, toda po Huntingtonovem mnenju to niso vojaški profesionalci. (Jelušič, 1992: 145)

Vendar je po mnenju Garbove (1993: 24) tradicionalna opredelitev vojaške profesije danes na preizkušnji. Ob iskanju splošnih in posebnih značilnosti, s pomočjo katerih bi kar najbolje opredelili to kategorijo, se postavljajo številna vprašanja. Zanemarjanje problemov nam omogoči dokaj jasen pogled nanjo, pomeni pa tudi, da ne priznavamo sprememb na tem področju. Zaradi tega sta dosti bolj uporabna pojma **vojaška profesionalizacija**¹² in **vojaški profesionalizem**, ki upoštevata procese in kontinuum od poklica do profesije ter opredeljujeta neko smer razvoja častništva.

Pravilno ugotavlja, da naj bi tradicionalno (s pojavom vojaške profesije v devetnajstem stoletju) pojmu častnik ustrezal pojem **vojaški profesionallec**. (Garb, 1993: 24) Nikakor pa se ne morem strinjati, da bi zaradi dilem o obstoju vojaške profesije uporabljali kar pojem **poklicni vojak**, ki je sicer zelo širok, vendar pa poleg navadnih vojakov za denar zajema tudi kategorijo vojakov častnikov. Sam sem še vedno povsem prepričan, da častniki v oboroženih silah predstavljajo tako specifično skupino, za katero velja tudi večina prej naštetih značilnosti profesij, da jih ne samo lahko, ampak tudi moramo poimenovati za profesionalne vojake, za razliko od vseh ostalih

---

¹²Profesionalizacija naj bi bila proces, v katerem poklic pridobiva značilnosti profesije. S takšnim opredeljevanjem poudarimo skupno osnovo poklica in profesije, v tem pa so si sociologi enotni. Opredeljevanje profesionalizacije nas privede do razumevanja odnosa med poklicem in profesijo kot kontinuuma (poklic in profesija sta zgolj njegovi skrajnosti), čeprav je po mnenju nekaterih poklic širši pojem in tako zajema tudi profesije, po mnenju drugih pa se pojma izključujeta. (Garb, 1993: 16-17)

vojakov nečastnikov, pri katerih bi le s težavo našli večino naštetih značilnosti profesij. V mojem prepričanju me je še dodatno utrdila naslednja opredelitev profesionalnih vojakov.

Ponavadi s terminom vojaški profesionallec označujemo vojaka, katerega življenska kariera v oboroženih silah se znatno razlikuje od manjše obveznosti nabornikov, rezervistov ali prostovoljcev v pomožnih silah. Ponavadi je "profesija orožja" povezana s častniki, ne pa z ostalim moštvom v oboroženih silah. Vendar po premisleku glede vrednot in stališč, ki sooblikujejo profesionalno etiko opazimo, da so tovrstne vrednote in stališča najbolj prisotna med častniki, težje jih najdemo med podčastniki, med vojaki pa ponavadi ne obstajajo. (International Military and Defense Encyclopedia (1), 1993: 191)

Da bo razlika med poklicnimi in profesionalnimi vojaki bolj jasna, lahko za primer uporabimo Bundeswehr, nemške oborožene sile. Sestavljajo ga tri statusne skupine ljudi, ki so v uniformah iz zelo različnih razlogov. Prva so profesionalni vojaki (the career soldiers), ki so izbrali vojsko za življenski poklic (do upokojitve), oziroma profesijo. Drugo skupino predstavljajo poklicni vojaki, ki so se začasno (od 2 do 12 let) obvezali za služenje v vojski. Zanje predstavlja Bundeswehr samo eno od etap v poklicni karieri. Tretja skupina so obvezniki, ki so postali vojaki na osnovi veljavne zakonodaje. (Fleckenstein, 1988: 19)

L. Profesionalne, prostovoljne, poklicne oborožene sile

Profesionalna vojska (ang. professional army, fr. armée de métier, ital. esercito di professione, nem. Berufswehr) je vojska, v kateri je tako za vojake kot častnike vojaški poklic profesija (potrebno je razlikovati med poklicem in profesijo), za opravljanje katerega se praviloma prostovoljno odločijo in za to dobijo materialno (denarno) nadomestilo. Profesionalne oborožene sile so praviloma vedno manjše kot bi bile v enakem družbenem okolju ob enakih pogojih oborožene sile utemeljene na (splošni) vojaški obveznosti. (Vojna enciklopedija (7), 1974: 352) V navedeni opredelitvi je neustrezen samo termin profesionalna vojska, ki bi ga bilo potrebno nadomestiti s terminom poklicne oborožene sile, drugače pa je vsebinsko povsem ustrezna. Strogo teoretično gledano profesionalne oborožene sile zaenkrat v praksi sploh ne obstajajo, ker bi to pomenilo, da bi morale biti v večinskem deležu popolnjene s profesionalnimi vojaki, to je častniki.

V nasprotju s to predpostavko v vseh oboroženih silah častniki predstavljajo še vedno relativno majhen del moštva, zato lahko zaenkrat govorimo zgolj o poklicnih oboroženih silah.

Kako pa je s terminom prostovoljne oborožene sile? Termin "all- volunteer forces" je v uporabi tako v angleško govorečem okolju kot tudi v drugojezičnih okoljih. Direktni prevod v slovenščino bi se glasil prostovoljne sile. Osebnostno se mi zdi izraz prostovoljne oborožene sile primernejši kot izraz profesionalne oborožene sile, čeprav tudi ta ni povsem ustrezen. Z uporabo termina prostovoljne oborožene sile bi se sicer izognili nevarnosti neproduktivnih zapletov in razprav okoli vprašanja primernosti in ustreznosti ter (ne)enakosti vsebine izrazov poklicne in profesionalne oborožene sile¹³, vendar je za korektno uporabo kljub svoji razširjenosti povsem neprimeren tako v izvorniku kot tudi v prevodu. S svojo vsebino opredeljuje pripadnike oboroženih sil kot prostovoljce, kar nas kaj hitro lahko zavede v zmotu, da ti opravljajo naloge prostovoljno, torej zastonj. To seveda ni res, saj so vsi tovrstni pripadniki oboroženih sil za njihovo delo ustrezno plačani. Termin prostovoljci lahko v primeru oboroženih sil pogojno uporabimo samo v primeru, če se omejimo samo na opredeljevanje njihovega vstopa v oborožene sile, ki je dejansko prostovoljen za razliko od nabornikov, ki v oborožene sile vstopajo obvezno. Kakor hitro pa preidemo od opredeljevanja načina njihovega stopa v oborožene sile na neko drugo področje njihovega delovanja v oboroženih silah, bi bila uporaba termina prostovoljen povsem neustrezna, saj ne bi odražala dejanskega stanja. Tako tudi ta termin ni ustrezen za opisovanje in označevanje željene vsebine. Ker bi bilo to razlikovanje pri uporabi obravnavanega termina dokaj zapleteno in ker tudi termin poklicni predpostavlja prostovoljnost odločitve in vstopa v oborožene sile, je najbolj primerno, če se odločimo za uporabo termina poklicne oborožene sile in poklicni vojaki. Da je ta termin povsem ustrezen, že preizkušen tudi v praksi in povsem različen od termina prostovoljen, nam dokazuje naslednji primer uporabe obeh terminov v slovenskem jeziku.

V Sloveniji imamo zelo razvito gasilsko organizacijo in gasilsko dejavnost, ki je postala kar nekakšen nacionalni hobi, saj so gasilska društva ustanovljena tudi po najbolj oddaljenih in majhnih zaselkih. V gasilski organizaciji obstaja povsem jasna in natančno opredeljena razlika med prostovoljnimi in poklicnimi gasilskimi enotami. Prve popolnoma niso posebej materialno nagrajevani niti v primeru intervencij ob požarih. Njihova nagrada je zgolj moralno zadoščenje, da so nekomu pomagali v stiski, tako da njihov naziv oziroma poimenovanje

---

¹³Oba izraza poleg načina in okoliščin vključevanja ljudi v oborožene sile implicirata tudi vprašanje, ali je oziroma kaj je opravljanje dela in dejavnosti v oboroženih silah - poklic ali profesija.

s prostovoljci povsem ustreza in ni v nasprotju z načinom njihovega nagrajevanja. Drugače je s pripadniki poklicnih gasilskih enot, ki so v njih zaposleni in so za njihovo delo tudi plačani. Zaključujem s predlogom, naj se, kar se le da, izogibamo uporabi terminov profesionalne oborožene sile in profesionalni vojaki (če ne gre za častnike) in namesto njih uporabljamo ustrežnejše poklicne oborožene sile in poklicni vojaki.